

VRŠILSKOST V SLOVENŠČINI MED POMENOM IN IZRAZOM

Andreja Žele

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

Key words: person, subject, agentness, Slovene

Summary: The person as a grammatical category, expressing the relationship between participants and/or non-participants and an occurrence/action/state, is distinguished from the subject as a nominative sentence element, both are basic structural (clause-forming) elements.

Within the scope of indicative and suprasentential syntax, the communicative capabilities enable and determine the expression or non-expression of the subject. The expressed or unexpressed subject can be the formal subject (expressing a non-nominal person), the indefinite/generalized subject (expressing the indefinite/generalized person), or the definite subject (expressing the definite /verbal/ person).

The decrease of the concrete referential agent leads to the use of the first-person plural and the second-person plural or singular, e.g., *Govorimo* 'We talk', *Govorite/Govoriš* 'You talk/You talk', *Rečete/Rečeš* 'You say/You say', etc., and then to use of the third-person plural and singular with the pronominal variants *ljudje* 'people' and *človek* 'man', as well as with the reflexive pronoun *se*, denoting general agentness, e.g., *Opozarja se na marsikaj, človek pa navadno vidi samo sebe* 'Many a thing is warned against, but man usually only sees himself'. In case the third person is in the neuter gender, this leads to indetermination, indefiniteness, and consequently generalization. Therefore, what remains in extreme cases of impersonal (subjectless) sentences related to weather, e.g., *Lije* 'It's pouring' or *Rosi* 'It's drizzling', is the definiteness of the form that expresses the given (weather-related) occurrence as a synthesis of agentness and processuality. However, the generalization of the actor or the subject enables the translation of a concrete message into a (generalized) statement in all cases, e.g., *Tone izpolnjuje svoj dolg* > **Vsak človek izpolnjuje svoj dolg* > *Vsak (človek) mora izpolnjevati svoj dolg* 'Tone is meeting his debt' > *'Everybody is meeting debt' > 'Everyone must meet their debt'.

Ključne besede: oseba, osebek, vršilskost, slovenščina

Povzetek: Ločujemo med osebo kot slovnico kategorijo, ki izraža razmerje med /ne/udeleženci in dogodkom/dejanjem/stanjem, in med osebkom kot imenovalniškim stavčnim členom, v vsakem primeru pa so to tudi osnovne zgradbene (stavkotvorne) prvine.

Sporazumevalne zmožnosti v okviru povedne in nadpovedne skladnje omogočajo in odločajo o izraženosti oz. neizraženosti osebka. Ta izraženi ali neizraženi osebek je lahko formalni osebek (ki izraža neimensko osebo),

nedoločni/posplošeni osebek (ki izraža nedoločno/posplošeno osebo) ali določni osebek (ki izraža določno /glagolsko/ osebo).

Upadanje konkretnega referenčnega vršilca gre v smeri zamejitve na prvo osebo množine in na drugo osebo množine oz. ednine, npr. *Govorimo, Govorite/Govoriš, Rečete/Rečeš* ipd., nato na tretjo osebo množine in ednine z zaimenskima različicama *ljudje* in *človek* in s splošnovršilskim *se*, npr. *Opozarja se na marsikaj, človek pa navadno vidi samo sebe*, in če je tretja oseba v srednjem spolu usmerja v neopredeljenost, nedoločnost in posledično tudi v posplošenost – tako v skrajnih primerih brezoseb/kov/nih vremenskih stavkov tipa *Lije, Rosi* ostaja samo še določnost oblike, ki označuje (vremensko) pojavnost kot sintezo vršilskosti in procesualnosti. V vseh primerih pa posplošenost vršilca dejanja oz. osebka omogoča prevedbo konkretnega sporočila v (posplošeno) trditev, npr. *Tone izpolnjuje svoj dolg* > **Vsak človek izpolnjuje svoj dolg* > *Vsak (človek) mora izpolnjevati svoj dolg*.

0 Pri upovedovanju pomenske podstave z udeležensko hierarhijo vsak glagol že z vidika formalne stavčnočlenske organizacije teži k uporabi osebne (glagolske) oblike, ki pa je glede na stopnjo konkretosti uporabljene osebe bolj ali manj določna – manj določna oz. nezaznamovano posplošena je zaimenska raba tretje osebe ednine, nedoločna pa je raba tretjeosebne oblike srednjega spola (to so t. i. brezosebkovi stavki) in v teh primerih se lahko govori o samo slovničnem pomenu osebe.¹ Samo slovnično določna (skladenjskopomensko pa še vedno nedoločna) je raba tretje osebe ednine z nedoločnim (navadno zaimenskim) osebkom, npr. *Človek se trudi, pa nič*, tudi že skladenjskopomensko določna pa je raba glagolskih oblik za drugo osebo ednine in za prvo, drugo in tretjo osebo množine, ki izražajo splošni osebek.²

1 Izhodiščne osnove za splošnovršilskost v dosedanjem jezikoslovju – Od referenčnega udeleženskega osebka prek nedoločnega osebka do zgolj formalnega/fiktivnega osebka

Oseba je bistvena kategorija (logična in slovnična) vsebine prisojevalnega stavkotvornega razmerja.³ Prav iz prisojevalnega razmerja kot enakopravno soodvisnega osebko-povedkovega razmerja se oseba

---

¹ Slovnični pomen je tu razumljen kot delna uresničitev slovnične kategorije, v tem primeru slovnične kategorije osebe.

² Od tod vseslovansko uveljavljena delitev stavkov na brezosebkove in splošnoosebke (Brčáková 1968: 216).

³ Mogoče ni odveč, če povzamemo (prim. Vidovič Muha 2000: 33, 39), da je oseba kategorialna slovnična (tako slovarska kot skladenjska) lastnost samostalniške besede, tako so slovnične kategorije osebka spol, število in sklon, s povedkom pa se osebek ujema v osebi in številu.

potrjuje kot t. i. nominalno-verbalna kategorija s slovnično-logičnim pomenom (Horák 1967: 4) in tudi kot ujemalnostna kategorija («kongruenční kategorie», Mrázek 1967: 47), v okviru istopovedne raznorečnosti jo lahko označujemo tudi kot kategorijo izvornega nosilca predikativnosti (Švedova 1980: 127). V vsakem primeru se oseba potrjuje kot oblikoskladenjska kategorija (Ružička, Bauer 1967: 61–63). Oseba je lahko ubesedena z osebkom. Sporazumevalne zmožnosti v okviru povedne in nadpovedne skladnje pa omogočajo in odločajo o izraženosti oz. neizraženosti osebkov. Ta izraženi ali neizraženi osebek je lahko formalni osebek (ki izraža neimensko osebo), nedoločni/posplošeni osebek (ki izraža nedoločno/posplošeno osebo) ali določni osebek (ki izraža določno /glagolsko/ osebo). Da z ločevanjem med osebo in osebkom ni bilo težav potrjuje zveza v slovenskih slovnicaх »osebkova oseba« (prim. Breznik 1934: 214).⁴ Tretji osebi dodani srednji spol usmerja v neopredeljenost, nedoločnost in posledično tudi v posplošenost – tako v skrajnih primerih brezoseb/kov/nih vremenskih stavkov tipa *Lije, Rosi* ostaja samo še določnost oblike, ki označuje (vremensko) pojavnost kot sintezo vršilskosti in procesualnosti.

1.1 Osebkovo imenovalniško določilo

Položaj imenovalniškega določila v vezljivostnem skladenjskem okolju glagola je skladenjskofunkcijsko določen z osebkovimi⁵ vlogami v okviru leve vezljivosti.

Leva vezljivost s kanoničnimi oz. normativnimi lastnostmi namreč označuje ujemalnoprisojevalno stavkotvorno razmerje, in je zato pogoj za slovnično pravilni stavek⁶, kar potem velja tudi za osebkovo mesto, ki je

---

⁴ A. Breznik (1934: 214) zvezo osebkova oseba uporabi v komentarju: »So pa tudi stavki, v katerih ni o s e b k o v e osebe, t. j. osebkove besede ne moremo izraziti, ker je ne poznamo ali je nočemo izraziti; toda z glagolom lahko povemo, da biva, četudi nam ni znano, kaj je ta osebkova beseda.«

⁵ V NSS, 151: "Čisto oblikovno bi se za osebek reklo, da je tisti stavčni člen, ki je obvezno v imenovalniku /.../". O. Kunst Gnamuš (1989/90: 16, 22, 24) ga označuje kot "formalni slovnični pojem".

⁶ J. Ružička (1968b: 54–55) s stališča tročlenske zgradbe pomenske/intencijske vrednosti glagolskega dejanja navaja šest intencijskih tipov, za katere je izhodiščno merilo vršilec dejanja – agens. F. Daneš (1987) govori o nesorazmerni dvojnosti med vršilcem na pomenski ravnini in osebkom na slovnični ravnini. Dvojnosti tako na slovnični kot na pomenski ravnini ugotavlja J. Dular (1982: 58–61) – tako glagol a) na slovnični ravnini nastopa kot osrednji stavčni člen, ki določa slovnično sestavo stavka, ali kot odvisni člen zveze z osebkovim samostalnikom, b) na pomenski ravnini pa ločujemo položaj povedkovnega glagola v stavčni sestavi ali položaj glagola samo v povedkovi zvezi oz. v t. i. predikacijski sintagmi. Tako do križanja stavčnostrukturne vezljivosti in besednozvezne odvisnosti lahko prihaja samo v predikacijski sintagmi – v teh primerih govorimo o medsebojni/dvosmerni odvisnosti (po L. Hjelmslevu, /O základech teorie jazyka, Praha, 1972, 28/ medsebojnoodvisnostno/interdependenčno razmerje). O tem tudi razprava F. Esvana (1989:

stavčnoobvezno⁷ in zato vedno slovnično predvidljivo (Dular 1982: 211) ter zelo univerzalno glede izbire udeležencev (zato morajo biti upoštevane slovnične kategorije živosti+/-, človeškosti+/- in abstraktnosti+/-, npr. *Oče potrebuje denar/pomočnika/počitek : Stvar/Pobuda potrebuje čas*)⁸, ki so v slovenščini strukturoskladenjsko opredeljeni kot stavčnoočlenska ali morfemska določila. Na površinskoizrazni ravni so to imenovalniki ali samo glagolska končniška obrazila⁹, ki označujejo ujemalno razmerje.

V primerih nekakšne vzročne pojavnosti ali delujoče sile pri opisu naravnih pojavov, ko se medij zliva s procesom, je osebkova vloga le navidezna in, z obliko za tretjo osebo ednine srednjega spola, samo formalno neprisojevalno stavkotvorna (brezosebni /samotretjeosebni/ glagoli označujejo odsotnost udeležencev sploh, prim. ESJ: 48). Ker pa se glagolska vezljivost izhodiščno opira na spoznavni/propozicijski del pomenskosti, lahko tudi z neizraženimi, t. i. logičnimi oz. predvidljivimi neznanimi, udeleženci (tj. brez konkretne osebe kot prisojevalne kategorije) uvaja formalno stavkotvorno razmerje. Tovrstni primeri z nepravim/formalnim ali praznim osebkom (Toporišič 1982: 82, 106; ESJ: 336) so *Grmi, Dežuje* ipd.,¹⁰ proti splošnemu ali nedoločnemu osebkju (t. i. obobščennyj sub"jekt pri I. B. Levontini 1996: 47) v primerih kot *Tod se je zmeraj hodilo*.

---

21): "/.../ on doit logiquement faire également l'hypothèse d'une relation de sujet au nominatif gardant ses caractéristiques canoniques".

⁷ Samoumevno udeleženosť osebkja zagovarja npr. N. Chomsky (1986: 122), ko trdi, da se osebek lahko izneveri udeleženski označenosti le, če je v ta položaj s pravilom premeščanja vstavljena neka druga prvina. Vsekakor pa različne razprave, tako za slovanske kot za neslovanske jezike, prihajajo do zaključkov o stavčni obveznosti osebkove vloge. Tako se v češko-ruskih primerjavah (prim. J. Popela 1968) o osebkju govori kot o vsebinsko-logični kategoriji. Na poseben položaj osebkja opozarja tudi delitev vlog na osebkove vloge in dopolnilne vloge, ki obsegajo vsa predmetna in prislovna določila. O tem tudi M. Bolta (1986: 424): "Osebkovo mesto je v stavku torej vedno upoštevano, tudi v tistih primerih, kjer nekateri jeziki dovoljujejo zaimkovno osebkovo SZ izpuščati ali je celo nikoli ne ubesedujejo."

⁸ Ruska vezljivostna teorija najnavadnejši osebek (živo⁺ in človeško⁺) označuje kot "kanoničeskij sub"jekt/ nastojaščij sub"jekt", neživi in nečloveški osebkji pa so označeni kot "nekanoničeskije tipy sub"jektov" (47) – o tem gl. I. B. Levontina (1996: 46).

⁹ V ruski vezljivostni teoriji imamo za morfemsko izražen osebek skladdenjsko oznako "determinacija sub"jekt'naja", gl. N. Ju. Švedova (1989: 75), in še V. N. Belousov, G. K. Kasimova in M. M. Korobova v *Slovo i grammatičeskie zakony jazyka: Glagol*. Podrobneje o tem tudi V. S. Hrakovskij, G. N. Akimova in I. O. Gecadze v *Tipologiji konstrukcij s predikatnymi aktantami*, Leningrad: Nauka, 1985.

¹⁰ V češki vezljivostni teoriji se uporabljata término ničto intencijsko polje (intenčni pole nulové) in ničti slovnični osebek (nulový gramatický subjekt), prim. J. Ružička (1968a). Po I. B. Levontini (1996: 47) tudi providencial'nyj sub"jekt – vysšaja sila.

1.1.1 Osebkove udeleženske vloge

Prvotne osebkove udeleženske vloge so vršilec/povzročitelj/pobudnik dejanja (V/Pv/Pb_d) ob glagolih tipa *spreminjati/zažigati/vzpodbujati* in nosilec dejanja/dogajanja/procesa/stanja (N_{d/dog/p/s}) ob glagolih kot *teči/dogajati se/spreminjati se/bivati* ipd. Določenim udeleženskim vlogam in določenim določilom na izrazni ravnini pa ustrezajo samo udeleženci z določenimi pomenskimi lastnostmi (Daneš 1987: 60, 61). Tako je npr. uporaba udeleženca s pomenskimi sestavinami živo⁺, človeško⁺ v orodniku nesmiselna, npr. *Pavel je zaprl okno : Okno se je zaprlo s Pavlom** (možna smiselna razlaga s *Pavlom* je, da je sovršilec dejanja – poleg še enega neizraženega vršilca). Primera *Veter je zaprl okno : Okno se je zaprlo z vetrom*, pa kaže, da pri naravnih pojavih lahko govorimo o nadomestnih vršilcih dejanja s pomenskimi sestavinami kot živo⁻, naravno⁺ (pravi povzročitelj ni izražen), zato je izražanje z orodnikom možno in izraža nekakšno naravno sredstvo dejanja. Sicer pa se s sklonsko uporabo (npr. imenovalnik ali orodnik) v okviru osebkov jasno izrazi tudi vršilskostna hierarhija oz. stopnja vršilskosti¹¹, npr. *Janez (Vd) je razbil okno : Kladivo (Sd) je razbilo okno* (pomenski prenos oz. metonimija) : *Janez (Vd) je razbil okno s kladivom (Sd)*.

Povedano potrjuje, da ima osebek, kljub temu, da lahko izraža različne udeleženske vloge, stalno stavkotvorno ujemalnoprisojevalno razmerje. Izražanju z neimenovalniškimi določili (t. i. logični osebek) nasprotuje že utemeljitelj pomenskega sklona Ch. J. Fillmore, ki skladno s tvorbeno-pretvorbena teorijo osebek opredeljuje kot površinskoizrazno kategorijo

---

¹¹ V zvezi z razširjanjem območja vršilskosti se zlasti v angleški in ameriški jezikoslovnih literaturi omenja t. i. ergativno razmerje (ergativ = osebek prehodnega glagola, tj. ergativne zgradbe so prehodne), ki je obenem tudi nekakšno vzročno-posledično in oziralno razmerje med pobudnikom/povzročiteljem dejanja (lahko je eden ali pa jih je več) in vršilec/nosilec dejanja. Torej se poleg vršilskosti 'to do' izpostavi tudi vzrok dejanja oz. pobudnika 'make to do' (o tem M. A. K. Halliday ²1994: 163–164, 169–172). Tako se navadno razmerje *Janez* (vršilec dejanja) *brca žogo* (predmet/cilj dejanja) lahko spremeni v *Marko* (pobudnik) *povzroča/spodbuja, da Janez* (vršilec) *brca žogo* (prizadeto). Z izpustom enega izmed delovalnikov znotraj vršilskosti se poruši vzročno-posledično razmerje, s tem pa se spremeni tudi pomen sporočila v *Marko brca žogo*.

O ostankih ergativnosti v določenem jeziku lahko govorimo vzporedno z ohranjanjem leksikalnih razlik neprehodnosti in prehodnosti. Skladenjska definicija ergativnosti pa osebek prehodnega dejanja pojmuje drugače kot osebek neprehodnega dejanja, predmet prehodnega dejanja pa enako kot osebek neprehodnega dejanja – v ergativni tipologiji je ergativni stavčni vzorec zgled za prehodni stavek, absolutni stavčni vzorec pa zgled za neprehodni stavek. Zmožnost t. i. ergativnih glagolov je, da isto dejanje lahko opišejo s stališča povzročitelja ali s stališča prizadetega, tj. da se lahko uporabljajo prehodno ali neprehodno, npr. *upirati se, zapreti (se), blokirati (se), raziti se, hiteti, eksplodirati, napihniti (se), odjati (se), razveseliti (se)*; ergativni glagoli imajo v desni vezljivosti lahko prislovna določila, npr. *oditi, izstopiti, vstati, izluščiti se, vzpenjati se, spustiti se, nalepiti/prilepiti se* ipd.

samo v okvirih pomenske delitve osebkovih imenovalnikov.¹² Fillmorjevo osebkovo imenovalniško teorijo podpira tudi stavčnočlenska analiza, ki vršilce dejanja ali nosilce dejanja/stanja označuje kot imenovalniške osebkve ali kot neimenovalniške predmete (kamor sodi tudi t. i. logični/smiselni osebek).

G. Helbig pa s stavčnočlenskega vidika z upoštevanjem slovničnih kategorij neživo in nečloveško razširi obseg osebkovih vlog od t. i. normalnega osebkva na netradicionalne vsebine osebkovih vlog.¹³

Sistemsko bolj dodelana glede na vrstnost delovanja in sorazmerno nova, prilagojena računalniškim zmožnostim obdelave, je novejša delitev udeleženskih vlog v slovaškem jeziku.¹⁴

---

¹² Ch. J. Fillmore (1968: 6) deli osebkove imenovalnike na a) nominative of personal agent, b) nominative of patient, c) nominative of beneficiary, č) nominative of affected person in na d) nominative of interested person, kar je v slovenščini imenovalnik vršilca dejanja (*Mož je brnil žogo*), imenovalnik prejemnika dejanja (*Mož je dobil udarec*), imenovalnik koristnika (*Mož je dobil darilo*), imenovalnik naklonjenega osebkva (*Mož jo ljubi*) in imenovalnik obravnavanega osebkva (*Mož ima črne lase*). Na Ch. J. Fillmora se je pri določanju 'pomenske valence' ruskega jezika opiral Ju. D. Apresjan (1995: 25–26, 125–126), ko je po Fillmorovem vzorcu globinskih sklonov izdelal 9 osnovnih udeleženskih vlog za ruščino in 25 natančnejših različnih možnih tipov pomenske vezljivosti (glede na pomensko različne udeležence).

¹³ Gl. G. Helbig, J. Buscha (1984: 560–562). Osebkove možne (prvotne in drugotne) udeleženske vloge so: vršilec dejanja (*Mati pere*), vzrok dejanja (*Voda je spodkopala hišo*), nosilec dejanja (*Roža je odcvetela / Fant se je razvil*), nosilec stanja (*Peter ima vročino / Perilo je suho*), udeleženec (sopovzročitelj) dejanja ali stanja (*Mleko vre / Peter je poškodovan*), rezultat dejanja (*Hiša bo zdaj zgrajena*), naslovnik (*Učenci so dobili pomoč*), sredstvo dejanja (*Nož reže kruh*), mesto dejanja (*Zaboj je poln knjig*), nosilec telesnih procesov (*Prst mi krvavi*), nosilec duševnih procesov (*Igralec se ježi zaradi poraza*), udeleženec (sopovzročitelj) duševnih procesov (*Neurje je prestrašilo otroka*), nosilec razsodbe/spoznanja (*Voznik je ocenil položaj*), udeleženec razsodbe/spoznanja (*Ta problematika je za znanstvenika nova*), nosilec zaznave/opažanja (*Mati opazuje otroka*), udeleženec zaznav/opažanja (*Njegov klic na pomoč je bil sprejet*), nosilec (priredni/podredni) razmerij (*Sekcija ima dva oddelka / Dva oddelka spadata v to sekcijo*), označevalec obstajanja/navzočnosti (*Včeraj se je pripetilo hudo neurje*), nameščeni udeleženec (*Knjige so na polici*).

¹⁴ E. Páles (1990) ločuje "agens" (živega povzročitelja in vršilca dejanja, npr. *Sosed je kupil avto*, *Voznik vozi avto*), za neciljno delovanje ima "elementiv" (neživi prapovzročitelj dejanja oz. naravna sila, npr. *Veter je razbil okno*, *Reka je očistila korito*), za povratno dejanje ima "procesor" (svojo dejavnost usmerja nase *Kmet kosi (travo)*), "produktor" (živi ali neživi proizvajalec ostaja nespremenjen in njegovo dejanje ne prizadeva nobenega predmeta, npr. *Sonce sveti*, *Oče kriči*, včasih je nosilec lastnosti, npr. *Rože dišijo*), "statual" (nosilec fizičnega ali psihičnega stanja, npr. *Micka je zardela*, *Grad je opustošen*; v vlogi osebkva (sopovzročitelj) procesih avtor ločuje "editor" (govorca oz. tvorca govornega ali pisnega izdelka), v procesih zaznavanja "perceptor" (npr. *Dekle je zavonjalo duh rože*, v procesih spoznavanja "kognizant" (npr. *Faust se je zamislil nad življenjem*), v čutnih ali čustvenih procesih "afektor" (živi preživljalec, npr. *Deček se je prestrašil psa*), v procesih pripisovanja lastnosti "atributant" (npr. *Zemlja je okrogla*), v procesih istovetjenja "identifikant" (npr. *Janez je postal vodja*).

2 Neosebkovna raba oz. osebnonedoločna raba

Tretja oseba ednine srednjega spola izraža odsotnost osebe oz. osebka in s tem neosebnost ali nedoločnost osebe. Z vidika kategorije osebe gre v bistvu za tipologijo neosebnosti oz. nedoločnosti rabe, ki s srednjim spolom ne samo izloča možnost referenčnega osebka, ampak večkrat (odvisno od skladijskega pomena glagola) vzpostavlja tudi neujemalno oz. inkongruentno razmerje, npr. *Mračilo se je* (nasproti *Kopalo se je dan in noč*). Osebna glagolska oblika (z osebilom) uvaja zlasti ujemalno prisojevalno razmerje, ki se samo glede na skladijski pomen glagola lahko spremeni tudi v neujemalno razmerje. Sodobne skladijske teorije gradijo možne načine gradnje stavčnih in nadstavčnih povedi in tudi skladijske specifičnosti določenih jezikov ravno na osebni oz. določni glagolski obliki.

Ločujemo med osebo kot slovnično kategorijo, ki izraža razmerje med /ne/udeleženci in dogodkom/dejanjem/stanjem, in med osebkom kot imenovalniškim stavčnim členom, v vsakem primeru pa so to tudi osnovne zgradbene (stavkotvorne) prvine – kategorija osebe je kot »submorfem« vključena v zaimke in v osebne glagolske oblike (Вячеслав Всеволодович Иванов 2004: 30). Uporabo osebne oz. določne glagolske oblike pogojuje stavkotvornost – stavkotvorni pogoj se vzpostavlja že s tretjo osebo srednjega spola. Gre za skladijsko /z/možnost ohranjanja stavkotvornosti oz. za stavkotvorno pogojevano zmožnost (osebko-povedkove) dvodelnosti in posledične ujemalnosti; slednji dve pa se z uporabo nedoločne glagolske oblike tretji osebi, z rabo zaimenskega *človek* ali *ljudje* ali s splošnovršilskim *se* nevtralizirata. Nevtralna oblika tretje osebe ednine poleg navadne dvodelnosti stavčne povedi lahko v smislu stavčnočlenske nevtralizacije imenovalniškega osebka v dajalnik doseže enodelnost stavčne povedi, npr. *Hoče se mi spat*, ali vsaj nakaže usmerjenost v enodelnost z uporabo tretjeosebni oblik *govorijo, delajo* (Popela 1968: 202–203).

3 Različne stopnje vršilskosti

Vršilec je neke vrste tudi izhodiščna intenca glagola, ki je stavčnočlensko navadno izražen z osebkom, vendar nesovpad vršilca z osebkom ni nobena posebnost oz. je skladijskopomenski pogoj za trpnost. Na lestvici vršilskosti so najvišje uvrščena človeška bitja, nato ji padajoče sledijo živost in še neživost. Z upadanjem stopnje vršilskosti se pomenska teža poročila od konkretnega vršilca umika v splošno vršilskost in potem na prizadeto oz. na jedro sporočanega. Za glagole, pri katerih konkretna vršilskost ni najvažnejša ali sploh večjega pomena, lahko po J. Kačalu (1972: 153) rečemo, da so glagoli s prevladujočo intenco predmetnega tipa. Dekonkretizacijo vršilca omogoča neizraženi osebek ob osebni glagolski

obliki. Upadanje konkretnega referenčnega vršilca gre v smeri zamejitve na prvo osebo množine in na drugo osebo množine oz. ednine, npr. *Govorimo, Govorite/Govoriš, Rečete/Rečeš*, nato na tretjo osebo množine in ednine z zaimenskima različicama *ljudje* in *človek*, nadalje na rabo s splošnovršilskim *se* (tako že SS ⁴2000: 357, 503–504), s tem da se zaimenski *človek* in splošnovršilski *se* (vsaj) po čeških izkušnjah uporabno dopolnjujeta (Mrázek 1976: 88), npr. *Človek ima vedno določene skrbi, Opozarja se na marsikaj, človek pa navadno vidi samo sebe* ipd.; v nadaljevanju pa tretja oseba implicira samo osebkovnost, ki označuje nedoločno osebo, npr. *Človek bi rekel*¹⁵, *Ljudje pravijo*; srednji spol pa dokončno izloča možnost referenčnega osebkca, npr. *Govori/lo/ se /je/*, oblika za tretjo osebo ednine srednjega spola pa sploh izloča osebnostno oz. živstveno interpretacijo (Běličová 1996: 56).

Na splošno torej velja, da če želimo določiti eno samo osebkovo udeležensko razmerje, potem mora biti to razmerje zelo abstraktno.¹⁶ Lahko bi se pritrdilo tezi, da imajo vsi stavki v vseh jezikih skladenjski osebek, vendar ni nujno, da je skladenjski osebek vedno istoveten s tem, kar sporočanje prepoznava kot izhodišče in pomen kot vršilca (Golden ²2001: 233, 237).

3.1 Zaimek *se* je glede osebe nedoločen in ima tretjeosebno nedoločnost (SS ⁴2000: 272). Besedica *se* je v vlogi splošnega vršilca, ker briše konkretno osebkovo udeležensko vlogo, npr. *Hodi se okrog in govori se neumnosti – hoja okrog in govorjenje neumnosti*. SE izraža tudi splošnoosebkovo razmerje – splošnost tega razmerja se potrdi tudi s pretvorbo v predložno razmerje, npr. *bati se česa* se pretvori v *bojazen/strah pred čim*. Kljub približevanju nekemu srednjemu načinu oz. srednjiku (prim. Breznik 1934: 137) splošnovršilski *se* (še) izraža tvorjenost oz. aktivnost vršilca in s tem poudarja njegovo živost in največkrat posledično še človeškost,¹⁷ npr. *V nedeljah smo šli v kino > V nedeljah se je navadno šlo v kino, Knjiga se že tiska, Center se obnavlja* (nasproti npr. *Ovijalke so prerastle zid > *Preraslo se je zid*).¹⁸ Pri besedici *se* je dobro izhajati iz prvotne povratnoosebnosti, iz katere izpeljujemo splošnoosebkovo oznako,

---

¹⁵ Po čeških ugotovitvah (MČ3 1987: 244) se z zaimenskim *človek* največkrat poistoveti ravno avtor oz. tvorec besedila.

¹⁶ Prim. npr. povzemanje jezikoslovnih stališč pri M. Golden (²2001: 231) v monografiji O jeziku in jezikoslovju.

¹⁷ Aktivnost oz. tvornost enega dela stavčnih povedi s splošnovršilskim *se* v češkem jezikoslovju poudarja M. Grepl (1972: 117)

¹⁸ Hrvaška slovnica (E. Barić idr. ³2003: 427, 452–453) govori o »bezsuhjektnih rečenicah z obezličnom porabom glagola, npr. Na putu se rano lega«, in dodaja, da »obezličjenje je preoblika koja mijenja odnose u sintaktičkom ustrojstvu«.

ki ne izloča tudi avtorja oz. tvorca sporočila.¹⁹ V primerih nereferečne splošnoosebne rabe kot *O tem se je govorilo*, *Potem se je šlo domov*, *Bilo je precej snega* govorimo o razmerju »neutralizovaná kongruence« (MČ2 1986: 160) v smislu da nevtralnost oz. nedoločnost osebe dopušča skladijske /z/ možnosti za ohranitev stavkovornosti.

3.2 Naklonski izraz *treba* je v slovenskem jezikoslovju označen kot neosebni povedkovnik (NSS 1982: 116) ali kot tretjeosebni povedkovnik (SS ⁴2000: 412), sicer pa se uporablja pred glagoli, ki skladijskopomensko napovedujejo živega vršilca, ki je v ustreznih zvezah kot *treba narediti*, *treba povedati*, *treba se je odločiti* hkrati tudi splošni (anonimni) vršilec; zvezo **treba + infinitiv** kot eno izmed možnosti za izražanje splošne vršilskosti v slovanskih jezikih navaja tudi M. Ivič (1967: 44).

3.3 Osebkov nedoločnik

Osebkov nedoločnik je hkrati tudi popolnoma nedoločljiv osebek in je potrditev obstoja slovničnega nevršilskega osebka tipa *Govoriti je eno, narediti pa drugo*, *Vohljati za drugimi je zelo podla dejavnost*, *Vztrajati za vsako ceno je norost* ipd. V ospredju je določena dejavnost in sporočilno povsem izrine nepotrebno vršilskost. Osebkov nedoločnik nevtralizira večino slovničnih kategorij, ki opredeljujejo osebkovo-povedkovo razmerje in se torej uporablja, ko se aktualno dejanje posploši v opredeljeno dejavnost s stalnimi lastnostmi.

4 Glagolsko vključevanje in izražanje osebka

4.1 Glagolsko vključevanje in eksplicitno določanje številčnejšega ali človeškega osebka

So glagoli, ki pomensko vključujejo sestavino množinskega oz. needninskega osebka, npr. *bratiti se*, *kregati se*, *loviti se*, *objemati se*, *pogovarjati se*, *poljubljati se*, *prerivati se*, *pretepati se*, *spoznavati se*, *srečevati se*, in osebki so lahko izraženi ali neizraženi kot v primerih *Tone in Janez se rada pretepa*, *Tone se rad pretepa*, *Nekateri se radi pretepa*, *Pri njih se rado pretepa*, *Včasih se je rado in veliko pretepa* ipd.

Glagoli, ki pomensko vključujejo sestavino človeško so npr. *govoriti*, *misliti*, *oblačiti se*, *obuvati se*, *peti*, *pisati*, *računati*, *smejati se*, *seštevati* ipd.

4.2 Glagolsko vključevanje izvora pojavnosti

Osebkova neudeleženska pojavnost je vključena v glagolih tipa *padati*, *vleči*, *naletavati*, ki so lahko polnopomensko, tj. v pomenu 'naravnega

---

¹⁹ Zato je težko oz. neopravičeno primere kot *Spalo se bo na prostem* (Golden ²2001: 204) opredeliti kot neosebne stavke.

pojava', rabljeni v že pomenskosamozadostnih sporočilih *Pada, Vleče, Brije, Naletava*,²⁰ lahko pa se del pomenskosti tega glagola prenese na samostalniški del,²¹ ki v povedku označuje pojav, npr. *Pada dež, Vleče veter, Naletava sneg*, in v smislu nadaljnjega prenašanja pomenskosti na samostalniški del dobimo povedja oz. neudeleženske tretjeosebne povedi kot *Je dež / Dež je, Je veter / Veter je, Je sneg / Sneg je*, nakar se 'pojavnost' oz. 'potek pojavnosti' združujeta v *Dežuje*,²² *Sneži* ipd.

5 Sestavljeni udeleženci v udeleženskih vlogah

T. i. sestavljeni udeleženci, ki se pomensko in strukturnoskladenjsko lahko razdelijo v dve- ali več udeleženskih vlog in so posledično tudi izraženi z dvema določiloma ali več določili, so tako vezljivostna kot posledično tudi obveznodružljivostna posebnost, ker navadno zaradi njihove visoke stopnje vršilskosti en sestavni del udeleženca prevzame vodilno udeležensko vlogo vršilca/nosilca dejanja, drugi sestavni del udeleženca pa je v vlogi obveznodružljive okoliščine načina dejanja /ki je v nadaljnjih zgledih v poševnih oklepajih/, npr. *Božal ga je /z očmi/ (kako? => z očmi)* – v teh primerih možna pretvorba *Njegove oči so ga božale* samo še potrjuje del telesa oz. organ kot delujoči del osebkka. Povedno in tudi zelo predstavljivo se osebkov sestavljeni (oz. razstavljeni) udeleženec v stavčnih povedih *Babico boli glava* označuje kot osebкова razširitev (po Švedovi /1980: 128/ »sub"jekttnaja rasprostranitel'nost'«).

6 Besedilni vidik oz. besedilna aktualizacija

Določanje osebkka z upoštevanjem pomenske sestave povedi in členitve po aktualnosti²³ presega meje leve vezljivosti. Težave pri določanju osebkka

---

²⁰ V teh primerih lahko govorimo o samostojnem pomenu 'neudeleženske pojavnosti' pri glagolih *padati, vleči, briti* ipd. ki so sinonimni z glagoli *deževati, liti, pršiti, pihati* ipd. Zanimivo, da v češkem jezikoslovju kar nekaj jezikoslovcev, npr. J. Novotný (1979: 289, 290) v obravnavah vezljivosti in osebkovo-povedkovega razmerja vsaj posredno, samo z zgledi, izpostavi posebnosti vremenskih povedi, vendar se razlage ne razvijejo v smeri iskanja dodatnih neudeleženskih pomenov oz. pojavov, ki jih ti pomeni označujejo.

²¹ Pomenljiva je že pripomba v Novi slovenski skladnji (Toporišič 1982) na strani 30: »/.../ Iz Deževalo je vso noč spet lahko dobimo samostalniško zvezo *dež vso noč*.«

²² Slovensko skladijsko besedotvorje A. Vidovič Muhe (1988: 19, 20) med primere glagolskih izpeljank ne uvršča glagole naravnih pojavov tipa *deževati* z možnim povedkovodoločilnim razmerjem 'biti dež' v skladijski podstavi, zato pa je vključen *daniti* s 'postajati dan' v skladijski podstavi.

²³ Z večjim poudarjanjem in upoštevanjem členitve po aktualnosti pa se *logičnemu osebkku* in *slovničnemu osebkku* dodaja še *psihološki osebek* (nanj opozarja M. A. K. Halliday (1970), v ruski vezljivostni teoriji pa je označen kot psevdosub"jekt, gl. I. B. Levontina (1996: 49)). V primerjavi s prvima dvema je besedilna prvina in hkrati tudi eden izmed nosilnih elementov sporočila – je del sporočilnega jedra ali izhodišča. Določitve osebkov s stališča besedilne

se najbolj jasno odkrivajo v BITI-stavkih (Kunst Gnamuš 1989/90). Pri nas je bilo ugotovljeno, da v takšnih primerih vlogo osebkov pripišemo tisti besedi, ki v nezaznamovanem besednem redu zaseda vlogo izhodišča. Drugo merilo pa je pomenski dejavnik, ki vlogo osebkov prisoja besedi s pomensko lastnostjo 'konkretno' (proti besedam z abstraktnjšimi pomeni), npr. v *Ta knjiga je resnica* je osebek *ta knjiga*. Tudi v angleščini je močna težnja zlitih izhodišč z osebkom (Halliday ²1994: 117), sicer pa je osebek = oznaka vsebine (Token, H. 129) in obvezno določilo = ovrednotenje (Value, H. 129), tako da veljajo ustaljena razmerja osebek : določilo, določano: določujoče, oznaka vsebine : ovrednotenje. V istovetenjskih BITI-stavkih so vloge opredeljene kot *Janez* (osebek = določana vsebina) je *eden izmed najbogatejših ljudi* (povedkovo določilo = določujoča vrednost). Iz tega primera lahko izpeljemo tudi stavka *Janez* (določani osebek) je *najbogatejši* (določujoče povedkovo določilo) => istovetnost je izražena v smeri ovrednotenja vloge, proti *Najbogatejši* (določano povedkovo določilo) je *Janez* (določujoči osebek) => istovetnost je izražena v smeri oblikovanja vsebine. Poleg tega pa se pokaže, da je določujoče v povedi vedno tudi pomensko poudarjeno, kar pa uvaja tudi zaznamovani besedni red.

Pri določanju razmernih/prisojevalnih BITI-stavkov pa izhajamo iz predpostavk (prim. O. Kunst Gnamuš 1992/93), da vlogo osebkov prevzame referenčni udeleženec (pri določanju izrazne zgradbe je pomenska podstava pomembnejša kot besedni red) in da osebek določa obliko povedka (obliko

---

teorije oz. teorije govora pa so drugačne. Po Hallidayu (²1994: 30, 44, 72, 80, 93, 163–174, 285–286) npr. *Mati* (slovnični osebek) *mi* (logični osebek) *je dala ogrlico*. *Ogrlica* (psihološki osebek) *je bila pozneje spravljena pri hčerki*. *Pozneje smo ji* (psihološki osebek) *vdelali še napis*. Brez upoštevanja besedila in sobesedila pa bi bila pričakovana določitev: *Ogrlica* (slovnični osebek) *ji* (logični/smiselni osebek) *je všeč*. V besedilu (in mogoče z upoštevanjem še sobesedilnih elementov) pa je *ogrlica* lahko tudi psihološki osebek.

Tako stavčnočlenska oznaka osebek označuje tri krovne osebkove vloge na različnih jezikovnih ravneh – v sporočilu se kot besedilna/kontekstna sestavina pojavlja t. i. psihološki osebek, ki je glede na govoročevu zavest tudi nezaznamovano izhodišče sporočila oz. tema; slovnični osebek vzpostavlja prisojevalno razmerje tudi z nečloveškim ali z neživim vršilecem ali nosilcem dejanja; t. i. tipični/navadni osebek v imenovalniku pa označuje človeškega vršilca dejanja. Neimenovalniški logični/smiselni vršilec dejanja je površinskoizrazno predmet. V stavku so lahko vse te tri pomenske vloge označene z istim osebkom ali z različnimi osebkami ali s predmetom, npr. *Vojvodinja* (psihološki/slovnični/logični osebek) *je dala moji teti ta čajnik*, *Moja teta* (psihološki/slovnični osebek) *je dobila ta čajnik od vojvodinje* (predmet), *Ta čajnik* (psihološki osebek) *je vojvodinja* (slovnični/logični osebek) *dala moji teti*, *Ta čajnik* (psihološki osebek) *je moja teta* (slovnični osebek) *dobila od vojvodinje* (predmet). Glede na razporeditev osebkovih pomenskih vlog K. F. Sundén (1916) ločuje še logične in nelogične predikacije. Kot lastnost nelogičnih predikacij, ki so izpeljane iz logične predikacije z isto pomensko zgradbo, navaja nesovpad logičnega in slovničnega osebkov. Tako, da je pomembna logična vrednost slovničnega osebkov v predhodni (neizpeljani) logični predikaciji (gl. primere zgoraj).

za osebo, število, spol in sklon), npr. *Matematika je bila njegov največji problem / Njegov največji problem je bila matematika.*

7 Od posplošenih sporočil do splošnoveljavnih trditvev

Posplošenost vršilca dejanja oz. osebkoma omogoča prevedbo konkretnega sporočila v (posplošeno) trditvev, npr. *Tone izpolnjuje svoj dolg* > **Vsak človek izpolnjuje svoj dolg* > *Vsak (človek) mora izpolnjevati svoj dolg.* Status neke vrste splošnih osebkov imajo npr. v ruskem jezikoslovju omenjani t. i. »kvantornye slova« (Padučeva ²2007: 79), ki povedi z nedoločnim/posplošenim osebkom lahko spreminjajo v dokončne trditve, npr. *Tone zna svoj materni jezik* > *Vsak človek zna kakšen jezik* > *Vsi ljudje znajo kakšen jezik*, vendar popolne sinonimije ne more biti, npr. *Vsi prebivalci našega doma so obiskali zbirališče* ≠ *Vsak izmed prebivalcev našega doma je obiskal zbirališče* ipd.

Literatura:

- Adamec, Přemysl. 1967. Dvě poznámky ke slovesnému rodu. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 99–100.
- Apresjan, Jurij D. ²1995. *Leksičeskaja semantika*. Vostočnaja literatura RAN. 2. popravljena in dopolnjena izdaja. Moskva.
- Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica. ³2003. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bauer, Jaroslav. 1967. Predikačni kategorije slovesa a kategorije osoby. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 62–65.
- Běličová, Helena, Uhlířová, Ludmila. 1996. Slovanská věta. *Řada lingvistická sv. 3*. Praha: Euroslavica.
- Bolta, Marija. 1986. Slovenski glagoli z nedoločniškim dopolnilom v tvorbeno-pretvorbenem pristopu. *Slavistična revija XXXIV/4*. 419–431.
- Bondarko, Aleksandr. 1971. *Grammatičeskaja kategorija i kontekst*. Leningrad: Nauka.
- Brčáková, Dagmar. 1968. Pronominální podmět a promluvové modifikace v současné ruštině. *Slavica pragensia X. Philologica 1–3*. 207–218.
- Breznik, Anton. 1934. *Slovenska slovnica za srednje šole*. Celje: Družba sv. Mohorja.
- Chomsky, Noam. 1986. *Knowledge of Language: Its Nature, Origin and Use*. New York. Prev. B. Kante: *Znanje jezika: O naravi, izviru in rabi jezika*. Ljubljana 1989: MK.
- Daneš, František idr. 1987. *Větné vzorce v češtině*. Praha: Academia.
- Daneš, František. 1999, 2000. *Jazyk a Text I, II. /JaT I, II/ (Výbor z lingvistického díla Františka Daneše)*. Ur. Oldřich Uličný. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.
- Dular, Janez. 1982. *Priglagolska vezava v slovenskem knjižnem jeziku (20. stoletja)*. Doktorska disertacija. Ljubljana. 1–259.

- Fillmore, Charles J. 1968. The Case for Case. *Universals in Linguistic Theory*. Urednika E. Bach in R. T. Harms. USA.
- Golden, Marija. ²2001. *O jeziku in jezikoslovju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje. 1–436.
- Grepl, Miroslav. 1972. Slovo v vèti. *Jazykovedný časopis XXIII/2*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 114–121.
- Grepl, Miroslav idr. 1987. *Mluvnice èštiny (MÈ3 – Skladba)*. Praha: Academia.
- Grepl, Miroslav, Karlík, Petr. 1998. *Skladba èštiny*. Praha: Votobia.
- Halliday, M. A. K. 1970. Language Structure and Language Function. *New Horizons in Linguistics I*. New York. 158–165.
- Halliday, M. A. K., Hasan, R. ²1994. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Helbig, Gerhard, Buscha, John. 1984. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie. 137, 352–398, 535–564.
- Honselaar, Will. 2008: Reciprocal Markers in Russian. *Dutch Contributions to the Fourteenth International Congress of Slavists. Studies in Slavic and General Linguistics 34*. Ed. P. Houtzagers, J. Kalsbeck, J. Schaeken. Ohrid, September 10–16. 279–292.
- Horák, Gojza. 1967. Predikaèné kategórie slovenského slovesa. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 3–12.
- Hrakovskij, V. S. idr. 1985. *Tipologija konstrukcij s predikatnymi aktantami*. Leningrad: Nauka.
- Иванов, Вячеслав Всеволодович. 2004. *Лингвистика третьего тысячелетия (Вопросы к будущему)*. Москва: Языки славянской культуры. 208 стр.
- Iviè, Milka. 1967. O korelacijama između pojedinih morfoloških karakteristika glagola i određenih tipova predikacije u slovenskim jezicima. Kategoriji lica. O pasivnoj reèenici. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 43–45. 62, 100.
- Kaèala, Ján. 1972. Spôsoby zmeny intenciènej hodnoty slovesa. *Jazykovedný časopis XXIII/2*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 153–158.
- Křížková, Helena. 1967. Kategorie osoby. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 67.
- Kunst Gnamuš, Olga. 1989/90. Težave s stavènoèlenskimi razloèevanjem zaradi oblikovnega sovpadanja pomenskih in sklonskih razlik. *Jezik in slovstvo XXXV/1–2*. 15–24.
- Levontina, I. B. 1996. Celeobraznost' bez celi. *Voprosy jazykoznanija XLV/1*. 42–57.
- Maldijeva, Vjara, Topolińska, Zuzanna, Đukanović, Maja, Piper, Predrag. 2009. *Južnoslovenski jezici: gramatièke strukture i funkcije*. Ur. Predrag Piper. Beograd: Knjiga.
- Mrázek, Roman. 1967. K pojetí gramatických kategorií slovesa v Isaèenkoviè díle Grammaticèskij stroj ruskogo jazyka II a v kolektivní příruèní mluvnici ruštiny I. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 46–53.
- Mrázek, Roman. 1976. Problematika tzv. hierarchizace propozice. *Slovo a slovesnost XXXVII/2*. Praha: ÈAV. 86–96.
- Novák, L'udovít. 1967. Ku gramatickej kategórii osoby. O tretej osobe pri impersonáliách. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 58–61, 67–68.

- Novotný, Jiří. 1979. Dualismus subjektu a predikátu a postavení predikace z hlediska valenční teorie. *Slovo a slovesnost 4/XL*. Praha: Academia. 286–294.
- Padučeva, Elena Viktorovna. ²2007. *O semantike sintaksisa (Materialy k transformacionnoj grammatike russkogo jazyka)*. Moskva: KomKnjiga.
- Páleš, Emil. 1990. Sémantické roly slovenských slovies. *Jazykovedný časopis XLI/1*. Diskusie. 30–48.
- Petr, Jan, Komárek, Miroslav, Kořenský, Jan idr. 1986. *Mluvnice češtiny (MČ2 – Tvarosloví)*. Praha: Academia.
- Popela, Jan. 1968. K predikaci v současné ruštině a češtině. *Slavica pragensia X. Philologica 1–3*. 193–205.
- Ružička, Josef. 1967. Kategória osoby. *Jazykovedný časopis XVIII/1*. Praha. 61–62.
- Ružička, Josef. 1968a. O vetách s nulovým gramatickým subjektom. *Otázky slovanské syntaxe II*. Brno. 115–117.
- Ružička, Josef. 1968b. Valencia slovies a intencia slovesného deja. *Jazykovedný časopis XIX/1–2*. Praha. 50–64.
- Sgall, Petr idr., 1986. *Úvod do syntaxe a sémantiky (Některé nové směry v teoretické lingvistice)*. Studie a práce lingvistické 22. Praha: Academia.
- Švedova, N. Ju. 1980. Russkaja grammatika. Tom II Sintaksis. Moskva: Nauka.
- Švedova, N. Ju. 1989. *Slovo i grammatičeskije zakony jazyka (Glagol)*. Moskva: Nauka.
- Toporišič, Jože. 1982. *Nova slovenska skladnja (NSS)*. Ljubljana: DZS.
- Toporišič, Jože. 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika (ESJ)*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Toporišič, Jože. ⁴2000. *Slovenska slovnica (SS)*. Četrta prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.
- Vidovič Muha, Ada. 1984. *Nova slovenska skladnja J. Toporišiča*. SR XXXII/2. 142–155.
- Vidovič Muha, Ada. 1988. *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženk (SSB)*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete in Partizanska knjiga.
- Vidovič Muha, Ada. 2000. *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Govorica slovarja. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Vinogradov, Viktor. 1947. *Russkij jazyk (grammatičeskoe učenie o slove)*. Moskva, Leningrad.